

Сербін Микола Миколайович, викладач Запорізького центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» (м. Запоріжжя) Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

СПОСІБ УЧИНЕННЯ ВТЕЧІ З МІСЦЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО З-ПІД ВАРТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

У структурі пенітенціарної злочинності одне з провідних місць посідають втечі з місця позбавлення волі або з-під варті, відповідальність за які передбачена ст.393 Кримінального кодексу України.

Зазначені кримінальні правопорушення є не лише небезпечним посяганням на мету і завдання правосуддя та стабільну діяльність установ пенітенціарної системи України, а й перешкоджають кримінальному провадженню щодо осіб, взятих під варту та досягнення мети покарання, насамперед, запобіганню вчиненню нових злочинів засудженими і сприяють продовженню їх злочинної діяльності [1, с. 5].

Центральне місце в методиці розслідування окремих видів злочинів належить криміналістичній характеристиці злочинів.

Криміналістичною характеристикою називається система відомостей про криміналістично значущі ознаки злочинів даного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і слугує побудові та перевірці слідчих версій у розслідуванні злочинів. Її метою є оптимізація процесу розкриття і розслідування злочину [2, с. 274].

Криміналістична характеристика втеч з місця позбавлення волі або з під-варті має певні особливості, що стосуються її окремих елементів та зв'язків між ними, оскільки при встановленні одного елемента може бути одержана інформація про ознаки іншого.

На нашу думку, до елементів криміналістичної характеристики втеч засуджених з місця позбавлення волі або з під-варті слід віднести типові відомості: про спосіб вчинення втечі і матеріальні сліди злочину; про обстановку скоєння втечі; про особу злочинця і мотиви злочину.

Спосіб вчинення втечі з місця позбавлення волі або з-під варті є ключовим елементом криміналістичної характеристики зазначених злочинів, що обумовлено його взаємозв'язком з іншими елементами, а також криміналістичної значимістю.

У криміналістичному значенні спосіб вчинення злочину – це об'єктивно і суб'єктивно зумовлена система поведінки суб'єкта до, в момент і після вчинення ним злочину, що залишає різного роду характерні сліди зовні, які дозволяють за допомогою криміналістичних прийомів і засобів уявити сутність події, що відбулася, своєрідність злочинної поведінки правопорушника, його окремі особистісні дані [3, с. 89].

Під способом вчинення втечі засудженого з місця позбавлення волі або з під-варті слід розуміти комплекс дій по підготовці, вчиненню і приховуванню втечі з місця позбавлення волі, обраних засудженим відповідно до наміченої мети і тими умовами, в яких здійснювався злочинний задум.

Специфікою розглянутих злочинів, а також практичною доцільністю визначається правильність точки зору про необхідність поділу дій злочинця по здійсненню втечі на три етапи: підготовку, подолання інженерно-технічних засобів охорони (далі – ІТЗО) і дії на волі.

При цьому дії з приховування злочину можуть відбуватися на кожному етапі.

До дій організаційного характеру слід віднести складання схем, креслень, ескізів різних конструкцій, підбір співучасників і розподіл між ними ролей.

До тактичних дій відносяться: спостереження за порядком несення служби черговою зміною, системою охорони та пропускну режиму на території об'єктів, що охороняються; вивчення навколишньої місцевості шляхом візуального спостереження з дахів і вікон будинків, технічних споруд; розвідувальне опитування атестованих і вільнонайманих співробітників, інших громадян та засуджених; перевірка надійності охоронної сигналізації та адекватної реакції осіб добового наряду та чергової зміни під час надходження на пульт управління технічними засобами спровокованого сигналу тривоги; спроба встановити зв'язки з особами чергової зміни і варті з охорони об'єктів виправної колонії, вільнонайманими працівниками або через них – зі своїми родичами, друзями за межами колонії; знищення листів, щоденників тощо.

До дій матеріально-технічного характеру слід віднести відшукування і пристосування для втечі засудженими наявних в колонії інструментів, технічних, інших засобів і матеріалів; виготовлення (придбання) зброї, засобів маскування; обладнання укриттів на тимчасових виробничих об'єктах, в транспортних засобах. У житлових зонах, засудженими обладнуються тайники для приховування продуктів харчування, засобів маскування, зброї, цивільного одягу, інших предметів та речей, призначених для втечі.

До дій, спрямованих на забезпечення таємного проживання після втечі, можна віднести збирання адрес передбачуваних «явочних» квартир, рекомендаційних листів, записок, грошей, продуктів харчування і т.д.

Обсяг підготовки до втечі і витрачений час багато в чому залежать від складності задуму і способу його реалізації. До найбільш типових дій з підготовки до вчинення втеч слід віднести:

визначення місця і часу вчинення злочину, підготовка матеріально-технічних засобів, визначення кола учасників і розподіл між ними ролей, підготовка умов здійснення втеч.

Найбільш типовими способами вчинення втеч засуджених з місця позбавлення волі або з підварти є: 1) втеча з-під варти, «на ривок»; 2) напад на охорону; 3) безпосереднє подолання рубежів ІТЗО; 4) використання водних шляхів; 5) укриття в тайниках і залишення виробничого об'єкта після зняття охорони; 6) замаскований виїзд з об'єкту, що охороняється на різних транспортних засобах; 7) винос засудженого з житлової зони; 8) втеча з використанням різних транспортних засобів «на таран»; 9) спорудження підкопу або використання підземних комунікацій; 10) обман осіб, які здійснюють нагляд і охорону для виходу з охоронюваних зон через КПП (використання підроблених документів); 11) самовільне залишення (виїзд) з виробничого об'єкта; 12) порушення маршруту руху; 13) використання повітряних комунікацій; 14) підкуп співробітників виправної колонії.

Список використаних джерел

1. Богатирьов А. І. Втеча в'язнів з місць несвободи (міжгалузеве дослідження) : монографія / А. І. Богатирьов, О. В. Ведмідський, О. О. Некрасов ; ред. І. Г. Богатирьов ; Академія адвокатури України. – К. : ВД «Дакор», 2015. – 228 с.

2. Криміналістика : підручник / Кол. авт. : В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. проф. В. Ю. Шепітька. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – 464 с.

3. Весельський В. К. Сучасні можливості використання даних про спосіб вчинення злочину в боротьбі зі злочинністю : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. К. Весельський, С. М. Зав'ялов, В. В. Пясковський. – К. : КНТ, 2009. – 160 с.